

**«ЖАҢА ТАРИХИ ШЫНДЫҚ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ
МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТ ЖҮЙЕСІ»**

**Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның
баяндамалар жинағы**

**Сборник докладов международной научно-
практической конференции
«СИСТЕМА ГОСУДАРСТВЕННОГО АУДИТА В
УСЛОВИЯХ НОВОЙ ИСТОРИЧЕСКОЙ
РЕАЛЬНОСТИ»**

**Collection of reports of the international scientific
and practical conference
“THE SYSTEM OF STATE AUDIT IN THE CONTEXT
OF A NEW REALITY”**

НҰР-СҰЛТАН 2021

УДК 657.6
ББК 65.053
С23

С23 Сборник докладов международной научно- практической конференции «Система государственного аудита в условиях новой исторической реальности» = Collection of reports of the international scientific and practical conference “The system of state audit in the context of a new reality” = «Жаңа тарихи шындық жағдайындағы мемлекеттік аудит жүйесі» Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның баяндамалар жинағы. – Нұр-Сұлтан: - 549 б.

ISBN 978-601-337-598-4

Жинаққа жаңа тарихи шындық жағдайындағы мемлекеттік аудиттің өзекті мәселелері бойынша студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және профессор-оқытушылар құрамының баяндамалары кірді

The collection includes reports of students, undergraduates, doctoral students and teaching staff on topical issues of state audit in the context of a new historical reality

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и профессорско-преподавательского состава по актуальным вопросам государственного аудита в условиях новой исторической реальности

ISBN 978-601-337-598-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2021

Работники органов государственного аудита и финансового контроля проходят повышение квалификации с периодичностью не реже одного раза в три года. В правилах предусмотрена возможность государственных аудиторов повышать квалификацию за рубежом с привлечением зарубежных специалистов.

Таким образом, профессионализация аудиторов и вопросы подготовки кадров в области государственного аудита не теряют актуальность и требует тесного сотрудничества органов высшего и послевузовского образования с органами государственного аудита.

Как было отмечено выше, что совместная плодотворная работа с высшим органом государственного аудита- Счётным комитетом и органами государственного аудита ведётся и будет продолжаться в подготовке высококвалифицированных кадров в области государственного аудита!

МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТОРЛАР ЖҰМЫСЫНЫҢ САПАСЫН БАҚЫЛАУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕСІ

Баиу З.Р.

экономикалық ғылымдар магистрі, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия

Ұлттық Универсиетті

E-mail: zamirabashu@gmail.com

Аннотация: мақалада мемлекеттік аудиторлар қызметінің сапасын бақылауды ұйымдастырудың шетелдік тәжірибесі мен ерекшеліктері жайлы баяндалған

Түйін сөздер: мемлекеттік аудитор, шетелдік тәжірибе, қаржылық бақылау, аудиторлық ұйым

Әлемнің кейбір елдерінде мемлекеттік қаржылық бақылау нарықтық өзгеріс үдерістерінде мемлекеттің роліне байланысты қаржылық бақылау жүйелерінің арасында жетекші орынға ие. Нарықтық қатынастар жағдайында мемлекеттік бақылаудың мәні өзгереді, бірақ ол қабылданған шешімдердің орындалуы туралы ақпарат жинау, жинақтау, талдауға, реттелетін субъектілердің белгілі бір параметрлерінен ауытқуларға, шаруашылық жүргізуші субъектілердің қызметтің белгілі бір шектерінде сақталуына көмектесетін басқару функциясы ретінде қалады.

INTOSAI аудит стандарттары комитеті пікірінше, барлық елдер басшылыққа алатын мемлекеттік сектор аудиторлары үшін халықаралық этикалық кодексті қажет етеді.Этикалық кодексі аудиторларды өз жұмысында басшылыққа алуға тиіс құндылықтар мен принциптердің егжей-тегжейлі ресми тізімі болып табылады. Мемлекеттік сектордың аудиторының тәуелсіздігі, өкілеттіктері және жауапкершілігі жоғарғы басқару органы мен оның қызметкерлеріне жоғары этикалық талаптарды жүктейді.Мемлекеттік сектордың аудиторларына қойылатын этикалық нормалар мемлекеттік

қызметшілерге жалпы этикалық нормаларды, сондай-ақ олардың кәсіби міндеттерін қоса алғанда, аудиторларға қойылатын нақты талаптарды қамтуы тиіс. ИНТОСАИ-дің этикалық кодексі әрбір жоғары қадағалау органының, соның ішінде жоғары аудит органының жетекшісін, жауапты қызметкерлерді және бақылау жұмысымен байланысты барлық тұлғаларды және инспекциялардың нәтижелерін ескере отырып әзірленген. Дегенмен, этикалық кодексті жоғары тұрған аудиторлық ұйымның ұйымдық құрылымына әсер ететін басшылық ретінде қарауға болмайды.

Жетекші елдердегі (Германия, Канада, Жапония, Швеция, Польша, Венгрия және басқалар) кәсіпкерліктің жалпы мемлекеттік қаржылық бақылауы Қаржы министрлігінің негізгі міндеті болып табылады, Ұлыбритания, АҚШ-тағы мемлекеттік қазынашылықтың атынан қаржы министрліктері жұмыс істейді, Францияда - экономика және өнеркәсіп министрлігі. Әлемде шет елдердің құқықтық жүйелерін құрудың ерекшеліктеріне байланысты мамандандырылған мемлекеттік қаржылық бақылауды ұйымдастырудың екі жетекші үлгілері бар. Монахриялық құрылымы басым англо-саксондық құқықтық жүйе мен құқықтық жүйелер жүйесі бар елдерде (АҚШ, Ұлыбритания, Канада, Австралия, Израиль, Малайзия, Таиланд және басқалары), президенттің басшылығымен немесе тікелей аудиторлық немесе тікелей сайлау арқылы сайланатын кәсіпкерлік саласында мамандандырылған мемлекеттік бақылауды жүзеге асыру мақсатында жалпы аудиторлық ұйым құрылды, заң шығарушы органның және атқарушы биліктің жоғарғы басшысының келісімімен тағайындалады. Континенталды құқық жүйесіндегі елдерде (Германия, Франция, Италия және басқа да еуропалық мемлекеттер) бақылау функциялары жоғарғы органдардың құрылатын санақ камераларына тағайындалады, сол уақытта олар өздерінің ішкі және сыртқы мәселелерінде тәуелсіз болып табылады.

Ресейде аудиторлық ұйым, жеке аудитор жұмыс сапасын бақылаудың ішкі ережелерін орнатуға және сақтауға міндетті.

Аудиторлық ұйымдардың, жекелеген аудиторлардың жұмысын ішкі бақылауды жүзеге асыру қағидалары және мұндай бақылауды ұйымдастыру талаптары аудиттің стандарттарымен белгіленеді. Сырттай сапаны бақылау қағидаттарына және оның ұйымдастырылуына қойылатын талаптарға сәйкес аудиторлардың өзін-өзі реттейтін ұйымы оның мүшелерінің жұмысына сыртқы сапа бақылауды ұйымдастыру және жүзеге асыру ережесін, атап айтқанда, сыртқы бақылау нысандарын, тексерулердің мерзімдері мен жиілігін, соның ішінде мүшелердің тексеруін белгілейді осы ұйымның басқа мүшелеріне қатысты аудиторлардың өзін-өзі реттейтін ұйымы. Аудиторлық ұйымды тексеруді және қадағалауды жүзеге асыратын уәкілетті федералды органның аудитін тағайындау және өткізу тәртібі, аталған аудиттің бағдарламасының типтік сұрақтарының тізбесін, сондай-ақ оның нәтижелерін өңдеу тәртібін уәкілетті федералды орган белгілейді. Ұйымдардың қаржылық есептілігінің міндетті аудитін жүргізетін әрбір аудиторлық ұйымның жоспарлы сыртқы сапа тексерісі жүзеге асырылады:

1) аудиторлық ұйымдар тізілімінде аудиторлық ұйым туралы ақпаратты енгізу жылынан кейінгі күнтізбелік жылынан кем емес үш жылда бір рет, бірақ жылына бір реттен жиі емес мүше болып табылатын аудиторлардың өзін-өзі реттейтін ұйымы;

2) аудиторлық ұйым туралы ақпаратты аудиторлық және аудиторлық ұйымдар тізіліміне енгізген жылдан кейінгі күнтізбелік жылдың басынан бастап, екі жылда бір рет, уәкілетті федералды органның.

Аудиторлық ұйымның, осы Федералдық заңның талаптарын бұзатын жеке аудитордың, аудиторлардың өзін-өзі реттейтін ұйымына немесе бақылауқадағалау жөніндегі уәкілетті федералды органға жіберілген аудиторлық қызмет стандарттары туралы шағым аудиторлық ұйымның жұмысының сапасын сыртқы бақылауды жүзеге асыру үшін қолданылуы мүмкін, жеке аудитор, аудиторлар мен аудиторлық ұйымдардың тәуелсіздігі туралы ережелер, сондай-ақ аудиторлардың кәсіби этика кодексі. Аудиторлық ұйымның жұмыс сапасының жоспарланбаған сыртқы аудитін жүзеге асырудың басқа негіздері, жеке аудитор Ресей Федерациясының заңнамасымен және аудиторлардың өзін-өзі реттейтін ұйымымен белгіленеді. Бақылау және қадағалау жөніндегі уәкілетті федералды орган аудиттелетін аудиторлық ұйымның мүшесі болып табылатын аудиторлардың өзін-өзі реттейтін ұйымына, аудиттің нәтижелеріне және аталған аудиторлық ұйымға қатысты қабылданған шешімге хабарлауға міндетті.

Президенттік республикада мемлекеттік қаржылық бақылауды ұйымдастырудың классикалық мысалы - Америка Құрама Штаттары. Америка Құрама Штаттарында мемлекеттік аудиторлар (мемлекеттік бақылаушылар) АҚШ-тың мемлекеттік лауазымды тұлғалары болып табылады, олар мемлекеттік қаражаттың аудиторлары мен қадағалаушылары болып табылады. Аудитор кеңсесі жиі конституциялық бюро болып табылады (яғни, ол мемлекеттік конституциямен жасалады). 24 штатта аудитор сайланған лауазымды тұлға болып табылады, ал басқа мемлекеттерде губернатор немесе мемлекеттік заң шығарушы аудитор тағайындайды. Кейбір мемлекеттерде губернаторлық тағайындауды мемлекеттік сенат бекітеді. Колорадо Аудиторын заң шығарушы орган тағайындайды, ал Теннеси Қаржы бақылаушысы мемлекеттің Бас ассамблеясы болып сайланады. Фискалдық мәселелер - бұл қызметкерлердің негізгі қызметі.

АҚШ-та 2002 жылы Сарбейса-Окслизаны қабылданды, оған сәйкес кең өкілеттігі бар компаниялардағы аудит және бухгалтерлік қадағалау кеңесі белсенді болып табылады. Ол барлық тіркелген аудиторлық фирмалардан осы саладағы заңнаманың сақталуын бағалауға, кәсіптік стандарттарға және т.б. жоғары кәсіби инспекторлардың маңызды қызметкерлерін пайдалана отырып, аудиттерді ұйымдастырады. Кеңес тіркелген бағалы қағаздарымен 100-ден астам компанияларда аудиторлық есептер дайындайтын барлық аудиторлық компанияларды жыл сайын тексереді, ал кемінде үш жылда бір рет - 100 немесе одан да аз ұқсас компаниялар үшін аудиторлық есептер дайындайды.

Францияда 2003 жылы «Қаржы қауіпсіздігі туралы» заң қабылданды, оған сәйкес міндетті аудиторлардың Жоғарғы Кеңесі пайда болды. Кеңес аудиторлық маманды бақылауды білдіретін жоғары органның құзырына ие болады. Ол 12 адамнан тұрады, ал 3 адам - аудиторлардың өкілдері. Сапаны бақылау шеңберінде барлық негізгі кәсіби қағидалар, соның ішінде кәсіби аудит стандарттары, этика кодексі, техникалық аудит рәсімдері және басқарма қызметі туралы пікірлерді жыл сайын жариялау тексеріледі.

Ұлыбританияда аудиторлық мамандықты реформалау аясында қаржылық есептіліктің Мемлекеттік кеңесі құрылды, оның құрылымында бес негізгі бөлімі бар, соның ішінде тәуелсіз бухгалтерлер мен аудиторлардың қызметіне арналған кәсіби бақылау комитеті. Комитетте аудит сапасын бақылау бөлімі де бар. Басқарма кәсіби аудиторлық келісімдерді және әлеуметтік маңызды компаниялардың аудитінің сапасын қадағалайды. Аудиттің сапасы туралы тек қана абсолюттік көрсеткіш ретінде ғана айта алмыз, яғни оны салыстырмалы көрсеткішке жатқыза алмаймыз. Аудиттің сапасы бірнеше аудиттік тексерісті салыстыру нәтижесінде емес, оның аудиттің негізге алынған қағидастарын ұстануы, аудиттің қойған мақсаттарына жетуі және алға қойылған міндеттеріне қол жеткізуі факторлары жиынтығынан көрінеді. Бұл ұстаным барлық мемлекеттерге сай және төмендегі кестеде бірнеше елдің аймақтық мемлекеттік қаржылық бақылау органдары жайлы қысқаша мәлімет қортыныдылап көрсетуге болады.

Мемлекеттік аудит пен мемлекеттік аудиторлардың қызметін ұйымдастыруда, оны шетелде экономикалық дамыған мемлекеттерде жүзеге асырудың күнделікті тәжірибесінде ұтымды көп нәрсе бар, оны қазіргі Қазақстанда сәтті пайдалануға болады. Осыған байланысты әдістемелік және қолданбалы сипаттағы қаржылық бақылаудың әртүрлі мәселелері бойынша практикалық тәжірибемен алмасу мағынасы бар. Өйткені, басқа елдердің қаржы органдарының жұмыс істеу және даму тәжірибесі Қазақстанның жас нарықтық экономикасы үшін пайдалы екені сөзсіз. Ол ҚР-да өзге жағдайларда билік пен басқару органдарына мемлекеттік қаржының жай-күйі туралы жедел және шынайы ақпарат бере алатын, сол арқылы оларды тиімді басқаруды қамтамасыз ете алатын мемлекеттік қаржылық ақпараттық жүйені құру қажет екенін көрсетеді.

Осылайша, бүгінгі күні аудиторлардың сапалы бақылау мәселесі өте өзекті. Ғалымдар бұл тұжырымдаманы айқындауға, аудиторлардың жұмыс сапасы үшін белгілі бір критерийлерді анықтауға болмайды. Бірақ барлық белгісіздік үшін мемлекеттік аудиторлардың жұмысын сапалы бақылаудың тиімді жүйесін құру керек, ол Қазақстан мен шет елдерде қарастырылуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Бейсенова Л.З. Зарубежные модели организации финансового контроля: учеб. пособие. — Астана: Центр Элит, 2012- 120 с. 28.

2. Чхиквадзе В. В. Организационные основы государственного финансового контроля в зарубежных странах. 2012.-496с
3. Асылханов М.К. Мемлекеттік аудиттің қазіргі заманғы ерекшеліктері // «Финансы Казахстана», 2018.-№1.- С.3-11.
4. GAO-07-731G Government Auditing Standards – 2019. United States Government Accountability Office (GAO). Code of ethics and auditing standards. INTOSAI. 2015
5. Коваленко С. Н. Аудит эффективности в зарубежной практике / С. Н. Коваленко, Е.А. Трунова // Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: Экономика. Информатика. - 2017. - № 2 (251). С. 68-74.
6. Америка Құрама Штаттарының Қаржылық бақылау жөніндегі Бас Әкімшілігінің ресми сайты. URL: <https://www.gao.gov/>

ОЦЕНКА РЕАЛИЗАЦИИ ПРОГРАММЫ РАЗВИТИЯ ПРОДУКТИВНОЙ ЗАНЯТОСТИ И МАССОВОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА НА 2017- 2021 ГОДЫ «ЕҢБЕК»

Ермекова К.К., Сыздыкова С.А.

Студентки 3 курса, специальность «Государственный аудит»
Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, г.Нур-
Султан,

Республика Казахстан

E-mail: kamila.ermekova30@gmail.com
syzdykova001@gmail.com

Научный руководитель – Бекболсынова А.С., старший преподаватель
кафедры «Государственный аудит» ЕНУ им.Л.Н. Гумилева

Аннотация. Бұл мақалада нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017-2021 жылдарға арналған "Еңбек" бағдарламасын іске асырудың тиімділігіне кешенді талдау жасалды. Ағымдағы жылы эпидемиологиялық жағдай аясында элеуметтік даму мәселелері халықты жан-жақты қолдауға бағытталған негізгі басымдыққа айналды. Сонымен қатар, осы кезеңдегі экономикадағы теріс үрдістер азаматтардың өмір сүру деңгейіне, халықтың табысы мен белсенділігіне теріс әсер етті, бұл еңбек нарығының көрсеткіштерінен болып табылды.

Тірек сөздер: мемлекеттік аудит, халықты жұмыспен қамту бағдарламасы, "Еңбек" бағдарламасы, іске асырудың тиімділігі.

Annotation. This article provides a comprehensive analysis of the effectiveness of the implementation of the program for the development of productive employment and mass entrepreneurship for 2017-2021 "Enbek". Against the background of the